

EESTI MAAÜLIKOOI RAAMATUKOGU 2021. AASTA ARUANNE

Eesti Maaülikooli raamatukogu on Eesti Maaülikooli tugistruktuuri üksus, mille põhiülesandeks on ülikooli õppe-, teadus- ja arendustegevuse informatsiooniga varustamine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine, avaliku raamatukogu- ja infoteenuse osutamine, e-raamatukogu arendamine ning innovaatilise töö- ja kultuurikeskkonna loomine. 2021. a oli eelkõige e-teenuste arendustele suunatud aasta.

Raamatukogu- ja infoteenuste pakkumist ning kättesaadavust mõjutas 2021. aastal koroonaviiruse levik maailmas. Koroonaviirusesse nakatumise suurenedes tuli raamatukogus taas kasutusele võtta rangemad ohutusmeetmed ja lühendada lahtiolekuaegu. Siiski toimusid kõik e-teenused, mida ka vastavalt vajadusele täiustati ja edasi arendati. Hüppeliselt kasvas digikanalite kasutamine. Kaugtöö tegi tööde organiseerimise tunduvalt keerulisemaks, kuid eelmise aasta kogemuste põhjal sujusid kontaktivabad teenused ladusalt. Suvel-sügisel olukord riigis paranes ja piiranguid leevendati oluliselt. 1. septembrist saime raamatukogu avada tavapäraselt. Piirangute aeg aga mõjutas väga tugevalt statistilisi näitajaid: ootuspäraselt kahanesid nii külastuste kui laenutuste arvud.

Oleme võtnud eesmärgiks ka avatud teaduse teemadega tegelemise: õpime ise ja jagame teadmisi ning tuge ülikooli teadlaskonnale. Raamatukogu tegevuse eesmärk on toetada avatud teaduse põhimõtteid ning suurendada ülikooli teadustulemuste nähtavust maailmas. Võttes arvesse nõudeid ja suuniseid avatud juurdepääsuga publitseerimisele ja avaandmetele, edendame koostööd teadlaskonna ja raamatukogu spetsialistide vahel. Raamatukogu osaleb aktiivse partnerina rahvusvahelistes teadus- ja arendustegevusega seotud võrgustikes.

Järjest enam kasvas ka vajadus andmehaldusplaanide koostamisprotsessi nõustamise järele. Suur töö tehti ära digitaalarhiivi EMU DSpace'i ja veebilehe funktsioonide arendamisel, e-teavikute hankimisel ja testkasutuste korraldamisel. Panustades akadeemilise pärandi talletamisse ja kättesaadavaks tegemisse arhiveeritakse lisaks lõputöödele ja teadusteavikutele ka digiteeritud teaduskogusid ja –andmeid.

DataCite Eesti konsortsiumi liikmena on Eesti Maaülikoolil litsents teadusandmetele DOIde (Digital Object Identifier) omistamiseks. Raamatukogu pakub Eesti Maaülikooli teadusandmetele ja publikatsioonidele, mis on hoiustatud pikaajaliseks säilitamiseks digitaalarhiivis EMU DSpace, ka DOIde omistamise võimalust (prefiksiga EMU).

Sujus koostöö EBSCO Information Services Inc-ga maaülikooli kasutajatele loodud andmebaaside ühisotsingumootori EBSCO Discovery Service (EDS) edasiarendamisel.

2021. aastat võib nimetada ka uute väljakutsete aastaks.

1. EELARVE JA RAHASTAMINE

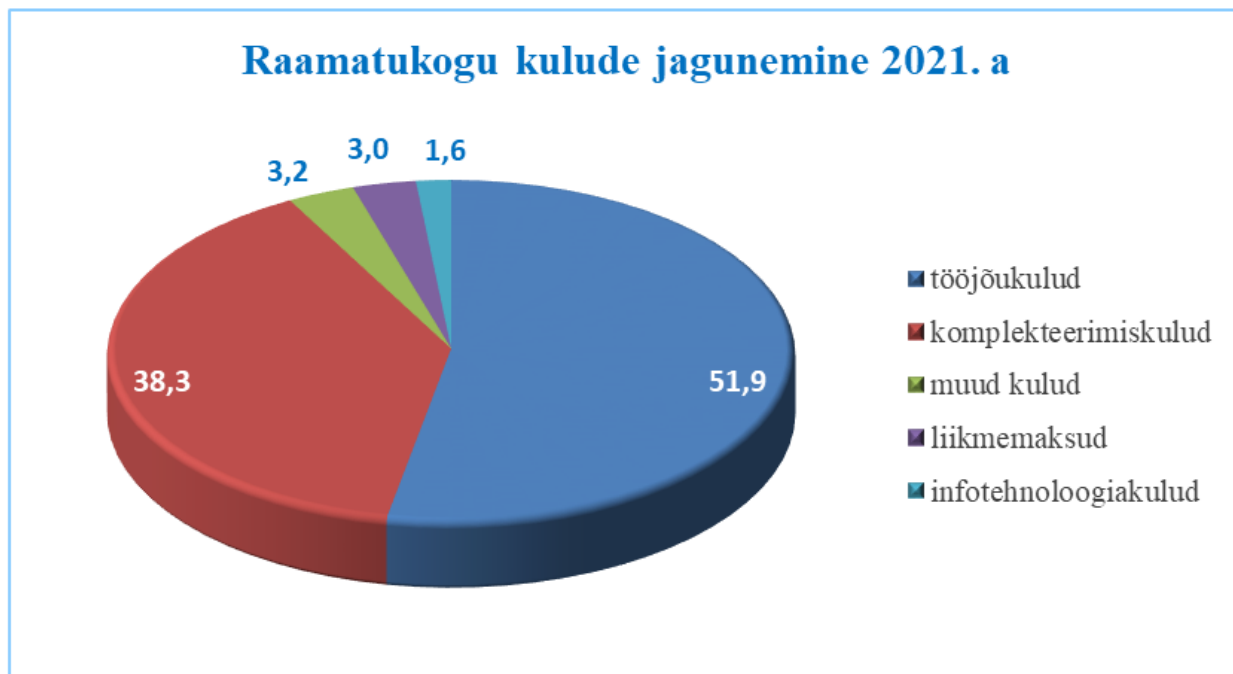
Eesti Maaülikooli poolt eraldatud vahenditele lisaks on raamatukogu eelarves suur osa Haridus- ja Teadusministeeriumi sihtfinantseerimisel, mis aitab tagada teadusinformatsiooni hankimise järjepidevuse.

2021. a raamatukogu eelarveks kujunes 495,2 tuh eurot, sellest:

- ülikooli üldfondist 272,2 tuh eurot
- Haridus- ja Teadusministeeriumilt teadusteavikute ostuks 145 tuh eurot
- Haridus- ja Teadusministeeriumilt tegevuskuludeks 76,5 tuh eurot
- tulud tasulistest teenustest 1,5 tuh eurot

Aasta lõpus jäi jääk 10,6 tuh eurot.

Tasuliste teenuste eest teenib raamatukogu vähesel määral tulu. Rektori poolt kinnitatud hinnakirja alusel laekub raamatukogu arvele raha skaneerimise ja paljundamise eest, laenutähtaja ületanud trükiste viivis ja kaotatud raamatute väljamakse, RVLi teel tellitud artiklite koopiade ning bibliograafiliste teenuste tasud. Makseid on võimalik teostada pangaterminali kaudu, sularahas või arve alusel, mida väljastab rahandusosakond.

Tulud ja kulud 2017. – 2021. a (tuhat eurot)

	2017	2018	2019	2020	2021
Tulud kokku (tuh eurot)	426	473,5	503,5	484,1	495,2
ülikooli eraldised	233,5	261	299,7	276,8	272,2
HTM teavikutele	112,1	132,5	124,5	128,9	145
HTM tegevuskulu	76,5	76,5	76,5	76,5	76,5
tulud tasulistest teenustest	3,9	3,5	2,8	1,9	1,5
Kulud kokku (tuh eurot)	402,4	471,4	480	473,2	484,6
- tööjõukulud	208,4	224,4	232,2	239,1	251,6
- koolituskulud	8,9	7,7	3,8	1,7	2,1
- komplekteerimiskulud	139,7	207	188,1	185	185,4
- liikmemaksud	7,9	11,3	10,5	11,3	14,4
- infotehnoloogiakulud	10,2	3	21,1	14,2	8
- muud kulud	27,3	18	24,3	21,9	23,1

2021. aastal oli raamatukogu eelarve 11,1 tuh euro võrra suurem eelmise aasta omast, kuid aasta lõpul jäi jääk 10,6 tuh eurot, sest digitaalsete ressursside kasutamist ja haldamist hõlbustava e-ajakirjade otsinguportaali *EBSCOhost Full Text Finder* ja *EBSCO Discovery Service* arved ei laekunud õigeaegselt.

Ülikool eraldas sellel aastal raamatukogule 272,2 tuh eurot.

2020. aastaga võrreldes suurenesid tööjõukulud 12,5 tuh euro võrra, ehk 5,2%, komplekteerimisele kulutati 0,4 tuh eurot rohkem. Komplekteerimissumma moodustas raamatukogu kogukulust 38,3% (2020. a – 39,1%; 2019. a 39%, 2018. a – 44%, 2017. a – 34,7%).

Ühe osa raamatukogu eelarvest moodustavad ka liikmetasud. Üha suurenev ELNET Konsortiumi liikmemaks oli 11 077€ (2020. a – 9 564€; 2019. a – 8414€; 2018. a – 7566 €). Maaülikool osaleb DataCite Eesti konsortiumis, millega kaasnes liikmetasu 3 216 €.

2. KOGUDE ARENDAMINE JA KIRJELDAMINE

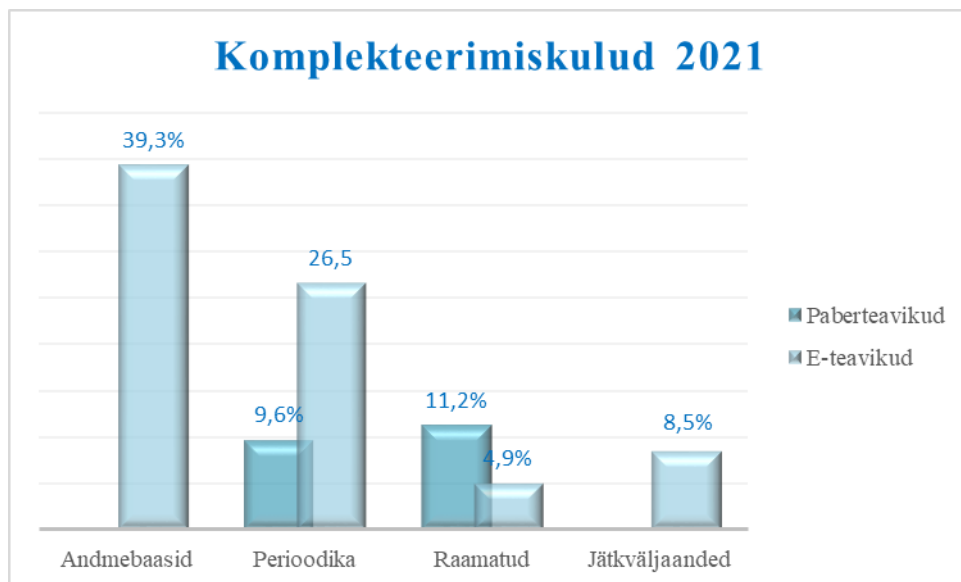
Raamatukogu komplekteerimise suund on loodusressursside säästliku kasutamise ning maaelu ja -majandusega seotud valdkonnad. Fookusvaldkondadeks on põllumajandus, keskkond, metsandus, toit ja tervis, tehnika ja tehnoloogia ning maamajandus.

Komplekteerimiskuludeks planeerisime 196 tuh eurot: Haridus- ja Teadusministeeriumi eraldis teadusinformatsiooni ostuks oli 145 tuh eurot, ülikooli eelarvest planeerisime 51 tuh eurot, millest kulutasime 40,4 tuh eurot. Osa tellitud e-teavikute arved ei laekunud õigeaegselt. Seega kulutasime komplekteerimisele kokku 185,4 tuh eurot.

2021. aasta komplekteerimisrahast kulus 92% (170,5 tuh €) teadusteavikutele.

Kõige suurem osakaal oli e-teavikutel (andmebaasid, e-raamatud, -ajakirjad ja jätkväljaanded): 146,8 tuh eurot e 79,2% komplekteerimiseelarvest (2020. a – 147,7 tuh € ; 2019. a – 152,3 tuh €; 2018. a – 163,6 tuh €; 2017. a – 103,5 tuh €). Andmebaaside kogumaksumus oli 72,8 tuh eurot.

- E-raamatuid ostime 9,1 tuh euro eest (2020. a - 18,1 tuh €; 2019. a – 20 tuh €; 2018. a – 3,2 tuh € ja 2017. a – 6,2 tuh €).
- Paberraamatuid osteti 20,7 tuh euro eest (2020. a – 24,2 tuh €; 2019. a – 23,1 tuh ; 2018. a – 28,1 tuh €; 2017. a – 29,4 tuh €).
- Jätkväljaannete (nii paberikandjal, kui online-juurdepääsuga) kulu kasvas hüppeliselt – 15,8 tuh eurot (2020. a – 7,1 tuh €; 2019. a – 7,1 tuh €; 2018. a – 7,1 tuh €; 2017. a – 4,3 tuh €). Kolmel viimasel aastal ostime Äripäeva Teabevara ainult paroolipõhise juurdepääsuga veebiväljaannetena. Alates 2020. aastast oleme taganud kogu ülikoolile kõigi Äripäeva Teabevaradele IP-põhise juurdepääsu.
- Perioodikat telliti järgmiseks aastaks 67 tuh euro eest (2020. a – 64,9 tuh €; 2019. a – 63,8 tuh €; 2018. a – 63,1 tuh €; 2017. a – 53,5 tuh €). Teadusperioodika moodustas kogu perioodikast 73,6%. (2020. aastal oli teadusperioodika protsent 90,9). 2021. aastal ostime ülikoolile ka ajalehe Äripäev IP-põhise digilugemisõiguse 12,6 tuh euro eest.

Eesti Maaülikooli teadus- ja arendustöök on väga oluline elektroonilise teadusinformatsiooni olemasolu. Oleme suutnud säilitada järjepideva e-teavikute hankimise. Suures osas tänu ühishangetele suudab raamatukogu kindlustada oma ülikooli e-informatsiooniga varustamise.

Andmebaaside ostuks kulus 72,8 tuh eurot ehk 39,3% teavikute kogusummast. Enamus andmebaasidest soetati koos teiste Eesti ülikoolidega ühiselt. Meie ühishanke nimekirja lisandus ka IEEE Xplore Digital Library – üks maailma suurimaid tehnikaalaseid teadusandmebaase, mis sisaldab endas Institute of Electrical and Electronics Engineers perioodikaväljaandeid, konverentsimaterjale, standardeid ja e-raamatuid elektrotehnika, infotehnoloogia ja elektroonika valdkondadest. Lisaks e-teavikute ühishangetele ostis raamatukogu juurdepääsu andmebaasidele JSTOR (Biological Science), ProQuest ja BioOne. Tellime ka digitaalsete ressursside kasutamist ja haldamist hõlbustava e-ajakirjade otsinguportaali EBSCOhost Full Text Finder, EBSCO

Discovery Service ning veebipõhise viidete kogumise, haldamise ja jagamise tarkvara RefWorks with RefShare kasutusõigused.

Oleme otsinud pidevalt uusi võimalusi e-teabe hankimiseks. Toimusid veebiarutelud ning kohtumised Taylor&Francis'e, Elsevieri, Web of Science, Veterinary Source database, Perlego, EBSCO ja EBSCO EDS'i esindajatega, et uurida uute kollektsoonide hankimise ja teenuste parendamise võimalusi.

Võtnud suuna e-teavikute osakaalu suurendamisele, pakkus raamatukogu oma kasutajatele katsetamiseks ja arvamuse avaldamiseks mitmeid andmebaase ja e-teavikuid. Võimalikult suuremale hulgale informatsioonile juurdepääsu võimaldamiseks ja uute ressurssidega tutvumiseks korraldas raamatukogu terve rea andmebaaside, e-ajakirjade ja -raamatute prooviperioode.

Katsetused 2021. aastal:

- PNAS - Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America - (11. jaanuar – 9. veebruar)
- Taylor & Francis eBooks collections Education eBooks and Behavioural Sciences eBooks (22. veebruar – 19. märts)
- Perlego veebiraamatukogu (15. märts – 12. aprill)
- EBSCO Education Source (14. aprill – 6. juuni)
- ScienceDirect ajakirjad Current Biology, Cell, Rangeland Ecology & Management (1. – 30. september)
- Äripäeva teemaportaali Metsamajandusuudised, Ehitusuudised, Logistikaudised, Põllumajandusuudised, Finantsuudised ja Raamatupidaja.ee (1. – 30. november)

Võimalusel hangime paberteavikute asemel küllaltki suures mahus e-raamatuid ning -ajakirju. Neile kulutasime 39,7% e-ressursside summast (2020. a – 50,4%; 2019. a – 51,4%; 2018. a – 35,5%). E-raamatute ostuks oleme enamjaolt kasutanud EBSCO GOBI kirjastust, kellega suhtlemine on kiire ja mugav.

Lisaks ostudele ja katsetustele oleme püüdnud teadlastele välja pakkuda veel muidki otsivõimalusi: otsime ja soovitame mitmeid vaba juurdepääsuga ajakirju ja andmekogumeid, nagu ülemaailmne eelretsenseeritud OA (*Open Access*) ajakirjade register *DOAJ* ja OA raamatute kataloog *DOAB* ning Eesti avatud juurdepääsuga teadusväljaannete andmebaas *ROAD*. Soovitame ka andmebaasi *SHERPA/ROMEO*, mis koondab infot eelretsenseeritud ajakirjade avatud juurdepääsu, litsentsitingimuste ning arhiveerimise võimaluste kohta.

Jätkub pidevalt koostöös *EBSCO Information Services*'ga andmebaaside ühisotsingumootori *EBSCO Discovery Service* (EDS) kasutajasõbralikumaks disainimine. Tegemist on EBSCO platvormil asuva teenusega, mis koondab kõiki Eesti Maaülikoolile avatud andmebaase. Üks otsing tagab kiire ja lihtsa juurdepääsu olemasolevatele täistekstidele, kuvades tulemusi kõikidest liidestatud andmebaasidest. Nende hulgas on nii maaülikoolile ostetud kui ka avatud ligipääsuga andmebaasid.

Eestis ilmunud e-teavikutest on kogu ülikooli kasutuses Äripäeva Teabevara täistekstandmebaasi ja ajalehe Äripäev digilehe IP-põhine kasutusõigus. Paroolipõhiselt on juurdepääs 13 väljaande

digiversioonidele, sh Eesti Ekspress, Eesti Päevaleht, Maaleht jt. Ajalehel Postimees digilehe lugemisõigust ei ole. AS Postimees Grupiga oleme pidanud mitmeid läbirääkimisi lepingutingimuste uuendamise küsimuses. Kahjuks ei ole me ebamõistlikult kõrge hinna ja sobimatute tingimuste tõttu hankeni ikka veel jõudnud. Meid huvitavad paroolipõhise lugemisõiguse asemel IP-põhised lahendused. Pikendasime ka sel aastal Eesti Standardikeskuse standardite elektroonse täiskogu kasutamise lepingut.

2021. aastal loobusime perioodika tellimisel riigihankest ja võtsime ette töömahukama variandi. Küsisime suurematelt kirjastajatelt ja vahendajatelt hinnapakumised ning tellisime perioodilised väljaanded soodsamalt. Perioodikat tarnivad meile Ühinenud Ajakirjad OÜ, Õhtuleht Kirjastus (Geenius Meedia), Ekspress Meedia, Õhtuleht Kirjastus, KE Ajakirjanduse OÜ ja Äripäev. Perioodikast telliti järgmiseks, 2021. aastaks ajalehti 11 nimetust (14 eksemplari) ja ajakirju 133 nimetust (156 eksemplari).

2022. aastaks telliti 60 välismaist teadusajakirja ja jätkväljaannet:

16 nim. paber kandjal	(2021. a – 10; 2020. a – 10; 2019. a – 11; 2018. a – 18)
24 nim. online-versioonis	(2021. a – 26; 2020. a – 19; 2019. a – 19; 2018. a – 31)
20 nim. nii paber kandjal kui online	(2021. a – 22; 2020. a – 25; 2019. a – 25; 2018. a – 14)

Oleme pidevalt korrigeerinud paberajakirjade nimekirja, sest aina rohkem on ajakirjade täistekstid andmebaasides kättesaadavad. Enne tellimuste vormistamist uurisime põhjalikult ajakirjade kasutust ja võtame arvesse uusi soovide.

Välisperioodika hankimiseks korraldasime riigihanke, mille võitis EBSCO. Lepingu sõlmisime kolmeks aastaks.

Juba kolmandat aastat järjest ei ole me venekeelseid ajakirju enam tellinud, sest mitte keegi maaülikoolist ei ole tundnud nende vastu huvi.

Sellel aastal osteti raamatuid 29,8 tuh euro eest (2020. a – 42,3 tuh €; 2019. a – 43,1 tuh €; 2018. a – 31,3 tuh €; 2017. a – 29,4 tuh €), nendest teadusteavikuid 24,2 tuh euro eest e 81,2% (2020. a – 37,5 tuh €; 2019. a – 37,3 tuh €; 2018. a – 24,9 tuh €; 2017. a – 20,6 tuh €). Kõige rohkem hangiti instituutide soovil põllumajandusteaduste alast kirjandust, järgnesid loodusteaduse valdkonna, siis tehnikateaduste alased trükised. Raamatuid osteti 476 eks ja annetati 842 eks. Põhimõtteliseks küsimuseks kogude kujundamisel ja kulutuste planeerimisel on e-teaviku ja trükiteaviku osakaalu määramine. Seni on trükiteavik veel säilitanud ostetava informatsiooni koguhulgas ülekaalu: paberraamatuid osteti 20,7 tuh euro eest ja e-raamatuid 9,1 tuh euro eest.

Raamatuostud jagunesid valdkonniti :

Raamatute ost 2021	tuh eur	%
Põllumajandusteadused	13,8	46,3
Loodusteadused	8,6	28,9
Muu	2,9	9,7
Tehnikateadused	3	10,1
Sotsiaalteadused	0,7	2,3
Teatmeteosed	0,8	2,7

2021. aastal hangitud teavikud:

Kasutuskogu 2021									
	Teavik	Ühik	Teavikute arv aasta algul	Juurde- tulek	ost	annetus	muu	Kustutatud	KOKKU
a	Raamatud	köide	189 436	1318	476	842		136	190 618
b	Jadaväljaanded kokku	arvestus-üksus	37 315	902	167	709	26	28	38 189
b1	ajakirjad	aasta-komplekt	12 687	463	146	313	4	8	13 142
b2	ajalehed	aastakomplekt	312	14	11	3		7	319
b3	jätkväljaanded	eksemplar	24 316	425	10	393	22	13	24 728
c	Käsikirjad	eksemplar	9 131	1004		50	954		10 135
d	Kaarditeavikuid		344	0					344
a-d	Kokku paber kandjal	arvestus-üksus	236 226	3224	643	1601	980	164	239 286
	Auviseid KOKKU	eksemplar	317	0	0	0			317
	audioteavikud	eksemplar	36	0	0				36
	visuaalteavikud	eksemplar	20	0	0				20
	kombineeritud	eksemplar	261	0	0				261
	Kõik KOKKU	arvestus-üksus	236 543	3224	643	1601	980	164	239 603

Elektronkataloogis ESTER kajastub aruandeaasta lõpuks 182 974 eksemplarikirjet kasutuskogu teavikutest ehk 76,2% (2020. a – 70%; 2019. a – 65,5%; 2018. a – 64,3%; 2017. a – 62,7%). Jooksvalt kataloogiti kõik uued ostetud teavikud. Jätkus ka vanemate võõrkeelsete ja annetatud raamatute ning teadustööde rekataloogimine. Kasutuskogust on e-kataloogi sisestatud kõik eestikeelsed trükised. ESTERisse lisandus aasta jooksul 16 933 kirjet (2020. a – 12 108; 2019. a – 3072; 2018. a – 4721; 2017. a – 5748), neist 3224 uute teavikute ja 13 709 retrokirjet (2020. a – 12 108 uut ja 9160 retrokirjet; 2019. a – 1879 uut ja 1193 retrokirjet; 2018. a – 692 uut ja 4029 retrokirjet; 2017. a – 2704 uut ja 3044 retrokirjet). Rekataloogimise protsessi on kaasatud märksõnastama kataloogijatele lisaks ka bibliograafid.

FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) depooaraamatukoguna saame FAO trükiseid, mis samuti sisestatakse elektronkataloogi. FAO trükiseid on arvele võetud 2562.

Kogud täienesid ka annetuste teel saadud väljaannetega. Annetusi saadi nii eraisikutelt, EMÜ struktuuriüksustelt kui ka muudelt asutustelt - 1601 trükist (842 raamatut, 709 jadaväljaannet ja 50 teadustööd). Suur osa annetustest pärines Eesti Põllumajandusmuuseumilt. Vastu andsime põllumajandusmuuseumile üle Elfriede Schmidt'i tööalase tegevusega seotud materjalid: tegevuse aruandeid, mitmesuguseid dokumente ja vaidlusi seoses toiduainete kontrollpunkti tööga Tartu Turuhoones, loomaarstiteaduskonna konspektivihikuid 1930ndate aastate algusest ja uurimuse "Sõjagaasi asjandus ning gaasitatud hobuste ning loomade ravi".

Kuigi Eesti Maaülikooli raamatukogu ei ole arhiivraamatukogu, säilitatakse meil valikuliselt trükiseid kogus, mida on tinglikult nimetatud arhiivkoguks (P-fond). Sellesse kogusse pannakse

- üks eksemplar raamatukokku saabunud Eestis ilmunud trükistest, mis on Eesti Maaülikooli tegevusvaldkondadega seotud (loodusressursside säästlik kasutamine ning maaelu ja -majanduse valdkonnad)
- üks eksemplar igast Eesti Maaülikooli trükisest

Praegu on P-fondis 8237 trükist.

Aasta lõpuks oli teadustööde kogus e T-fondis 9148 tööd – Eesti Maaülikoolis või Eesti Maaülikooli töötaja poolt mujal kaitstud magistri- või doktoriväitekirja. Enamus teadustöid laekub nüüd elektroonilisel kujul ja neid säilitatakse digiarhiivis EMU DSpace. Aasta jooksul lisati digitaalarhiivi 677 tööd, aasta lõpuks oli EMU DSpace'is kokku 6524 tööd.

Jätkati 19. sajandi võõrkeelsete raamatute rekataloogimisega. U-fondi (haruldaste trükiste kogusse) on arvele võetud 4446 trükist.

Raamatukogu kirjeldab ka ülikooli struktuuriüksuste poolt hangitud trükiseid e-kataloogis ESTER. Struktuuriüksuste teavikutele tehti e-kataloogis 82 bibliograafiakirjet ja 155 eksemplarikirjet.

Jätkus ka varasematel aastatel digitaalarhiivi sisestatud tööde märksõnastamine: senised märksõnad vajasisid korrigeerimist ja vastavusse viimist Eesti ühtse märksõnastiku EMSiga.

Kogude korrastamise käigus kanti maha 164 kasutust mitte leidvat, aegunud või säilitamisele mittekuuluvat trükist (136 raamatut, 8 ajakirjade aastakäiku ja 13 jätkväljaannet). Kustutamisel lähtutakse eelkõige sellest, kas teavik on aegunud, kas on tegemist meie ülikoolile mitteprofiilse teosega, kas raamat on katkine, kui suur on kasutatavus, kui palju on kordustrükke ning kus raamat on välja antud.

Eesti Maaülikooli raamatukogu säilitab 6 nimetust Eesti ajalehti:

1. Maaleht
2. Postimees
3. Äripäev
4. Eesti Põllumajanduse Akadeemia
5. Eesti Põllumajandusülikool
6. Eesti Maaülikool

EMÜR haldab ISE teemabaasi *Maamajandus ja keskkond*, milles on 2021. a seisuga 34 267 kirjet. ISEsse me kirjeid enam ei lisa, kuid mõningal määral andmebaasi korrastamine jätkub. Andmebaasi on konverteeritud Eesti raamatukogudes loodud erinevaid andmebaase. Sellest tulenevalt on tekkinud dublettkirjeid, ka meie raamatukogu valdkonnas. Nii jätkati dublettide kustutamist, samuti korrastati meie raamatukogu teemavaldkondade piires autori- ja märksõnaregistreid, parandati ka oma valdkonna lehtede, ajakirjade ja kogumike ESTERi linke. 2021. aasta kevadest alates hakati koostama normikirjeid vastavalt ELNET Konsortsiumi nime normpealdiste ja normkirjete koostamise juhendile. Normikirjete koostamine tõi kaasa ka vajaduse autori- ja märksõnaregistrite parandamise ja täiendamise tehtud normikirjete põhjal. Bibliograafide tööks oli 2021. aastal nimenormide loomine ja täiendamine Sierrasse RDA juhendi järgi ning 2021 aasta magistr tööde kirje Sierrasse lisamine (176 kirjet). EMU DSpace'i lisati magistri- ja doktoritööde, publikatsioonide ja andmekogude kirjeid 393. Artiklite automaatse märksõnastamise KRATT prototüübi valimiseks ja testimiseks kaasati 6 inimest. Katseprojekti eesmärk on luua masinõppel ja tehisintellektil töötav prototüüp, mille abil automatiseerida artiklite sisuanalüüsi ja märksõnastamist.

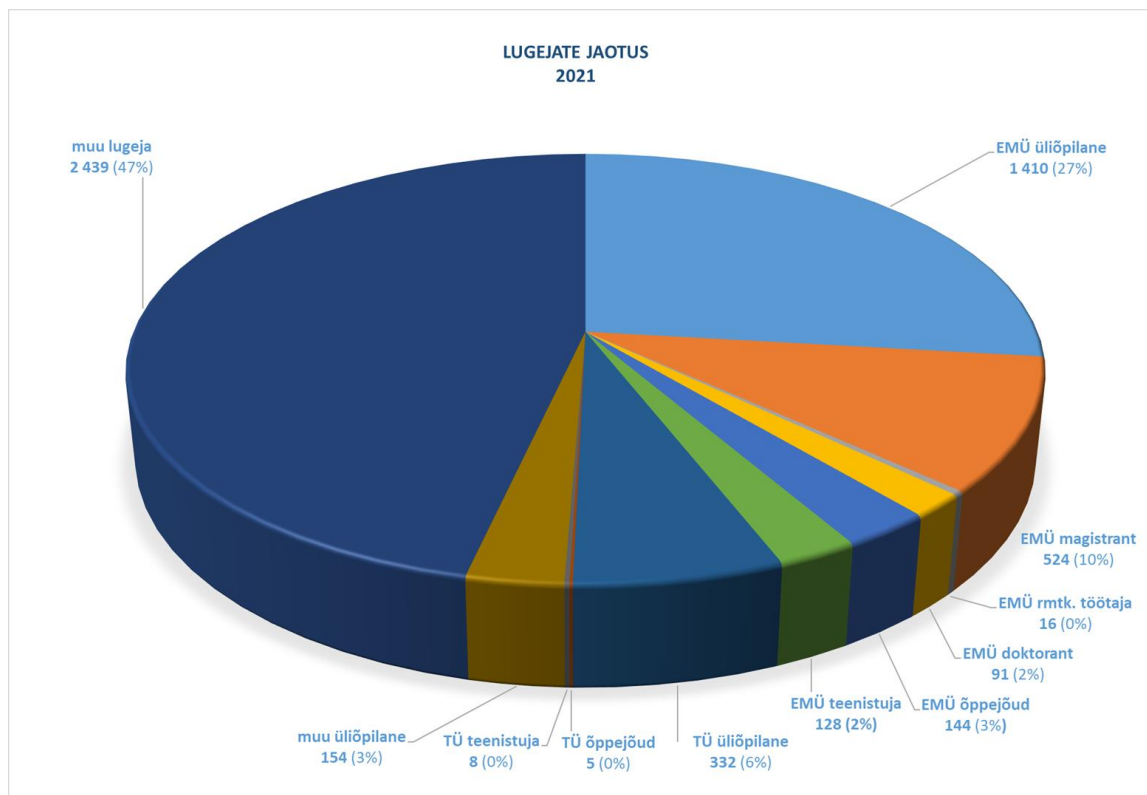
3. RAAMATUKOGU- JA INFOTEENUSED

Raamatukogu- ja infoteenuste pakkumist ning kättesaadavust on 2021. aastal mõjutanud koroonaviiruse levik maailmas. Suurenes taas koroonaviirusesse nakatumine ning raamatukogus tuli jälle kasutusele võtta rangemad ohutusmeetmed ja lühendada lahtiolekuaegu. Raamatukogu oli avatud ainult tööpäeviti kuni 17.00, augustis olime avatud 9 – 15. Pool aastat käidi tööl hajutatult. Kellel töö võimaldas, töötas kodukontoris. Käitumisreeglite ja tööalaste uuenduste ning projektide teavitamiseks andsime välja infolehe „Seda peaks igaiüks teadma e MEIE OMA VALGE RAAMAT“: Ka ülikooli veebilehel toodi raamatukogu kontaktid, kui ühed olulisemad, esikohale.

Kaugtöö tegi tööde organiseerimise tunduvalt keerulisemaks, kuid eelmise aasta kogemuste põhjal sujusid kontaktivabad teenused ladusalt. Alles 1. septembrist saime raamatukogu avada tavapärastelt: 9 – 19, laupäeviti 9 – 14.

Piirangute aeg aga mõjutas väga tugevalt statistilisi näitajaid: ootuspärastelt kahanesid külastuste ning laenutuste arvud veelgi.

Aruandeaasta lõpuks oli raamatukogul 5203 registreeritud kasutajat (2020. a – 5424; 2019. a – 6008; 2018. a – 6319; 2017. a – 6548), neist väljastpoolt Eesti Maaülikooli 2938 ehk 56,5 %. Uusi lugejaid registreeriti 751. On huvitav märkida, et maaülikoolis õppijatest on 69% raamatukogu lugejad (doktorantidest 43,5%), akadeemilisest personalist vaid 30,1%. Kuid selleks, et kasutada arvutivõrgus e-ressursse, ei pea olema raamatukogu lugeja.

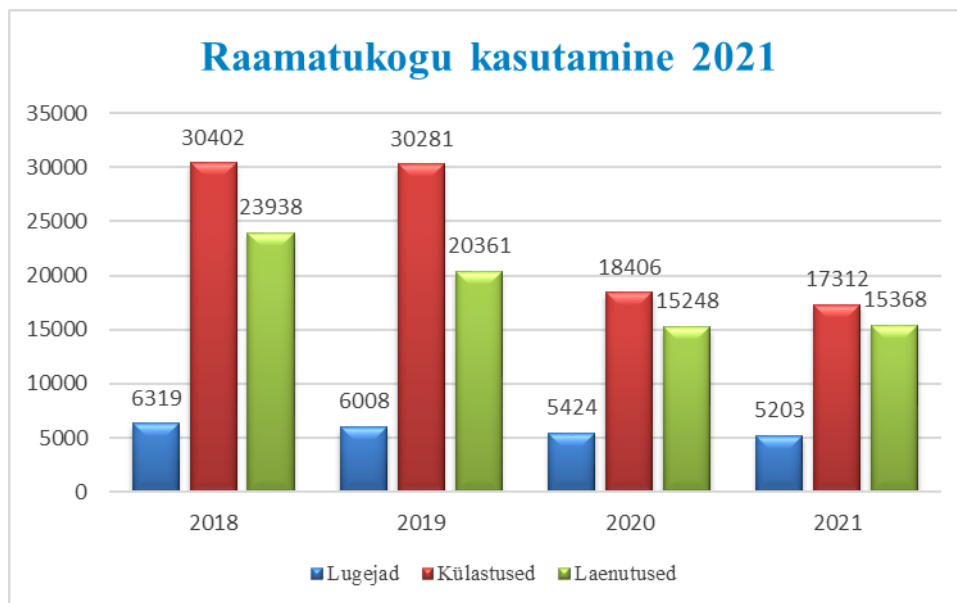

Lugejate arv väheneb aasta-aastalt, sest ka üliõpilaste arv väheneb. On vähenenud ka EMÜ õppejõududest ja teenistujatest kasutajate arv.

Selgi aastal toimus lugejate andmebaasi korrastamine, arvele jäid vaid aktiivsed lugejad. EMÜ liikmeskonnast on raamatukogu lugejad:

	2017	2018	2019	2020	2021
EMÜ üliõpilane	1613	1637	1574	1519	1410
EMÜ magistrant	536	555	588	536	524
EMÜ rmtk. töötaja	19	15	15	15	16
EMÜ doktorant	133	137	120	109	91
EMÜ õppejõud	130	140	142	131	144
EMÜ teenistuja	123	143	144	115	128
KOKKU	2554	2627	2583	2425	2313
% lugejate arvust	39	42	43	45	44,5

Kuid varasematel aastatel oli maaülikooli liikmeskonnast lugejate protsent veelgi väiksem: 2016. a – 36%, 2015. a – 35%. Järeldame, et raamatukogu tutvustused ja teavitustöö on vilja kandnud.

Teavikute kojulaenutuste arv on aasta-aastalt vähenenud, kuid viimased aastad olid ka erilised – 2020. a oli raamatukogu eriolukorra tõttu kolm kuud lugejatele suletud (k.a puhkuste aeg), 2021. esimesel poolaastal olid lahtiolekuajad lühendatud. Raamatuid oli siiski võimalik laenata ka kontaktivabalt (Cleveroni raamatukapi vahendusel või posti teel). Laenutuste arv siiski eelmise aastaga suurenes, neid registreeriti kokku 15 368 (2020. a – 15 248; 2019. a – 20 361; 2018. a – 23 938; 2017. a – 26 355), kuid kohalkasutusi oli tunduvalt vähem – 177 (2020. a – 379; 2019. a – 350; 2018. a – 504; 2017. a – 422). Perioodika ja avakogust kasutatavate trükiste kohalkasutamist ei registreerita. Avatud juurdepääsuga kogus on teaduspõhiselt paigutatud kogu eesti- ja võõrkeelne kirjandus, teatmeteosed ja kättesaadav on ka uuem ilukirjandus. Tänu laialdasele teavitamisele ning e-kursustel *Sissejuhatav kursus: infootsingud ja andmebaaside tutvustus ja Information and library skills* käsitletud raamatukogu tutvustamisele on hakatud rohkem avakogu trükiseid kasutama, mida siis kasutatakse kohapeal või laenatakse koju. Mugav veebipõhine seminari- ja individuaaltööruumide broneerimise süsteem soodustab kohalõppimist: need ruumid on pidevalt kasutuses.

Külastuste arv on aasta-aastalt vähenenud. 2021. aastal külastati raamatukogu 17 312 korral (2020. a – 18 406; 2019. a – 30 281; 2018. a – 30 402; 2017. a – 35 804).

EMÜ raamatukogu lugejaks võivad end registreerida kõik soovijad. Koju laenutatakse teavikuid vaid registreeritud kasutajatele. Raamatukogu teenuseid kohapeal (avariulitel oleva perioodika kohalkasutus, arvutite kasutamine, paljundus- ja printimisteenused) on võimalik kasutada kõigil külastajatel. Selleks ei pea olema raamatukogu registreeritud lugeja.

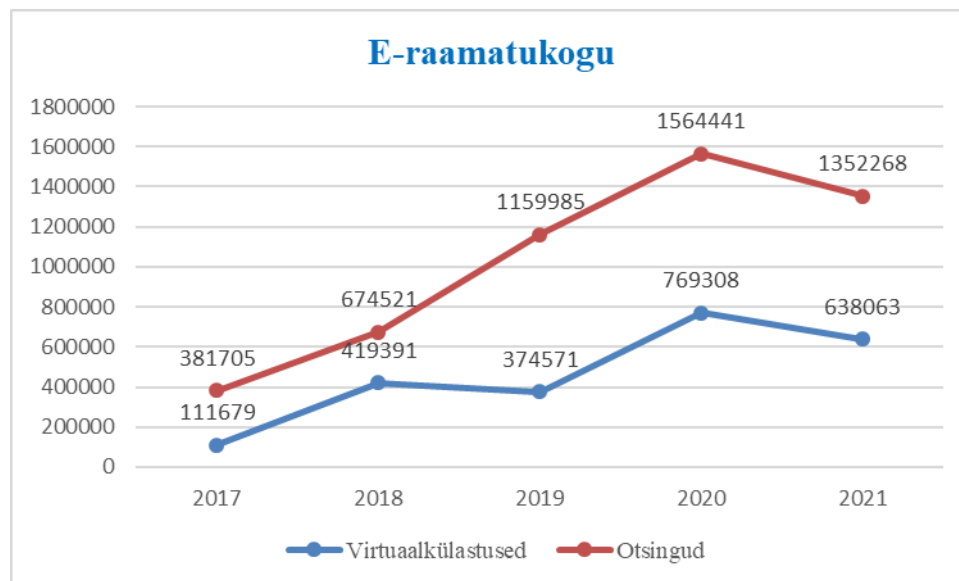
Vaatamata sellele, et asume linna ääres, paikneme ülikoolilinnaku keskel. Tänu paindlikkusele ja lugejate soovide arvestamisele on meid omaks võtnud nii ülikooli liikmed, kui ka lugejad väljastpoolt. Paljud lõpetajad on jäänud meie lugejateks. Raamatukogu on püüdnud igati oma teenuseid ja võimalusi reklaamida (interaktiivne infokraan, infovoldikud, näituste jm. ürituste korraldamine ja reklaamimine sotsiaalmeedias). Raamatukogu kodulehel on alati värsked info

andmebaaside katsetuste kohta, jooksvalt värskendame uudiskirjanduse osa, RVL-tellimiste ja päringute vormid on mugavad. Uudistes leiavad käsitlemist huvipakkuvad sündmused raamatukogus (näit. näitused, muudatused lahtioleku aegades jne.). Ka ülikooli nädalainfos on raamatukogul oma koht ning ülikooli uudiste listi ja Facebooki saab pidevalt infot postitada. Raamatukogu kodulehe kaudu on tehtud võimalikuks kasutada e-andmebaase, siseneda E-kataloogi ESTER, lugeda teadustööde täistekste ja kasutada muid e-teenuseid (päringud, RVL-tellimused). Seda näitab elektrooniliste teenuste kasutamise tõus.

E-teenuste kasutamine on jätkuvalt kõrge. Mitmesuguseid e-teenuseid kasutati 638 063 korral (2020. a – 769 308; 2019. a – 374 571; 2018. a – 419 391; 2017. a – 111 679). Teistest peajagu üle on kodulehe kaudu e-andmebaaside ja digitaalarhiivi EMU DSpace'i kasutamine, järgnevad fotogalerii ja kontaktid. Mitmete lehtede külastatavus on hooajaline: lõputöö saatmise ja juhiste lehte külastati vaid mais ja juunis, lahtioleku aegu vaadati aga olude tõttu sel aastal pidevalt.

Andmebaaside kasutamine on pidevas tõusujoones. EMÜ liikmetele on raamatukogu vahendusel kättesaadavad 37 sidusandmebaasi ligikaudu 36 000 teadusajakirja täisteksti või referaadiga ning üle 420 000 e-raamatu.

Otsingute arv kaugjuurdepääsuga andmebaasides on eelmise aastaga võrreldes langenud: 2021. a – 767 314; 2020. a – 843 170; 2019. a – 374 571; 2018. a – 419 391.

Aasta jooksul laekus 54 618 infopäringut, neist elektrooniliselt 44 633. Vaatamata piiratud lahtioleku aegadele oli tagatud kommunikatsioon lugejatega, nende teavitamine ja konsulteerimine nii telefoni kui e-posti teel. Kõige enam küsimusi esitatakse elektrooniliste teavikute kättesaadavuse ning andmebaaside kasutamise kohta. Leidumus- ja faktipäringute kõrval on päevakorrare kerkinud ka küsimused DOIde omistamise ja teaduse avaandmete, kuid ka andmealdusplaani (Data Management Plan) koostamise kohta.

RVL-teenuse kasutamine on pisut suurenenud. 2021. aastal saadi teistest raamatukogudest 43 raamatut või koopiat (2020. a – 23; 2019. a – 34; 2018. a – 34; 2017. a – 51). Sidusrežiimis e-ajakirjade kasutamise suurenemisega tellitakse siiski vähesel määral artiklikoopiad, sest kõigi artiklite puhul ei ole täistekstid saadaval. Uuemate erialaste teadusraamatute osas on raamatukogu suutnud teadlaste soove rahuldada, vajadusel kasutatakse ka RVL-teenust. Eesti teadusraamatukogudes puuduvaid materjale tellitakse peamiselt Põhjamaadest, USAst ning Saksamaalt. EMÜ raamatukogu on maailma põllumajandusraamatukogusid ühendava organisatsiooni AGLINET liige, mille liikmete vahel on kokkuleppe kohaselt RVL-teenus tasuta. Huvi meie kogudes oleva informatsiooni vastu suurenes eelmisel aastal: 2021. aastal telliti meilt 1 raamat ja 19 artikli koopiat (2020. a kokku 4; 2019. a – 34; 2018. a – 20; 2017. a – 11).

RVL teel saadetud:	20	
	Koopiad	Originaalid
Eestisse	15	1
välismaale	0	4
RVL teel saadud:	43	
	Koopiad	Originaalid
Eestist	0	14
välismaalt	0	29

Raamatukogu ruumides on võimalik kasutada sülearvuteid. Kogu raamatukogus on *wifi*-leviala. Teabekeskuse koopiamasinade printimislahendused on muudetud kasutajatele ja töötajatele mugavamaks. Igast raamatukogu arvutist saab printida ja kopeeritud materjali oma meilile saata või kasutada *Print in City* teenust, mida pakub Overall Eesti AS. Ka töötajad saavad oma töökoha arvutist teabekeskuse printeritesse dokumente saata.

Rühmatööruum mahutab 15-20 inimest ja on varustatud konverentsitehnikaga, aknaga individuaaltööruum mahutab kuni 3 inimest, arvutiga individuaaltööruum mahutab kuni 2 inimest (arvuti on varustatud mikrofoni ja veebikaameraga ning sisaldab programme AutoCAD ja IDRISI Taiga). Loodud on autoriseeritud töökoht piiratud juurdepääsuga võrguväljaannete kasutamiseks.

Lugemissaali avakogu ei ole suur: väljas on vaid jooksva aasta ajakirjad ja ajalehed. Avatud hoidlaruum on samuti piiratud, selle kogu mahtu ei ole võimalik oluliselt suurendada. Avalikuks kasutamiseks on eesti- ja võõrkeelne kirjandus, paigutus on teaduspõhine. Kirjanduse tutvustamiseks vahetatakse pidevalt uudiskirjanduse väljapanekuid ja korraldatakse teemanäitusi, mis aitavad märgatavalt kaasa uemate trükiste avastamisele. Enamkasutatavate trükiste puhul korrigeeritakse jooksvalt laenutähtaegu või võimaldatakse laenutähtaegu Minu ESTERi kaudu enam kordi pikendada. Kinnisesse hoidlasse hoivustati jätkuvalt ajakirjade vanemaid aastakäike.

Juba kuuendat aastat järjest viib raamatukogu läbi e-õpet – "Sissejuhatav kursus: infootsingud ja andmebaaside kasutamine" (3 AP), autorid ja läbiviijad Karin Naruskov ja Karmen Kalk, abistasid Kersti Laupa ja Li Seppet. Nii 2016. kui 2020. aastal omistati e-kursusele ka kvaliteedimärk. 2021. aastast alustas ka ingliskeelne kursus "Information and library skills".

Kursused toimuvad kaks korda aastas, kevad- ja sügissemestril. Mõlemal poolaastal on võimalik osa võtta ca 100 üliõpilasel. Sellel aastal osales e-kursustel kokku 212 üliõpilast (2020. a – 196; 2019. a – 150; 2018. a – 192; 2017. a – 152).

Instituutide soovil viidi läbi ka koolitusi õppekavade – nii bakalaureuse-, magistri- kui ka doktoriõppekavade raames, milles osales 450 õppurit. 88le välisüliõpilasele viidi läbi raamatukoguteenuseid tutvustavaid koolitusi. Üha enam käsitletakse infootsingu ja infokirjaoskuste koolitustel ka viitamist ning viitehaldustarkvarasid puudutavaid küsimusi. Lisaks üliõpilastele on raamatukogutöötajaid kutsutud koolitama ka õppejõude ja Avatud Ülikooli kursustel osalejaid.

2021. aastal viisid Karin Naruskov ja Karmen Kalk läbi 23 suuremat koolitust ja konsultatsiooni, kaasa arvatud Avatud Ülikooli korraldatud täiendusõppekursustel ja täiendusõppe korras tasemeõppekava õppeainetel õppijatele.

Kokku oli raamatukogu kasutajakoolitustel osalenud 790 (eelmisel aastal 646; 2019. a – 586, 2018. a – 628, 2017. a – 604).

Sellelgi aastal nõustasid ja juhendasid raamatukoguhoidjad õppeaasta algul esmakordselt raamatukokku tulnud külastajaid: tutvustati nii e-kataloogi ESTER, artiklite andmebaasi ISE kui ka enamkasutatavaid teadusandmebaase. Ka erialainfo otsingut õpetati vastavalt soovidele nii individuaalselt kui väikestele gruppidele.

Võib väita, et kasutajate teadlikkus e-ressursside võimalustest ning nende aktiivne kasutamisoskus on tänu e-kursuse õppekavasse lülitamisele ning koolitustele hakanud tulemusi andma.

Raamatukogus korraldatud ürituste ajal tutvustati samuti soovijaile raamatukogu ruume ja teenuseid, e-kataloogi ESTER ja e-andmebaase.

5. ARENDUS JA KOOSTÖÖ

Raamatukogus tegeldakse pidevalt rakendus- ja arendusuuringutega, mille tulemusi kasutatakse raamatukogu teenuste arendamiseks.

Raamatukogu arendustegevus oli eeskätt seotud digitaalarhiivi EMU DSpace arendamise ja täiendamisega. Digitaalarhiiv EMU DSpace kogub, säilitab ja loob ligipääsu Eesti Maaülikooli liikmeskonna poolt loodud või Eesti Maaülikooli vastutusvaldkondadega seotud teadustöödele toetamaks maaülikooli konkurentsivõimet ja teadmispõhist ühiskonna arengut. EMU DSpace on liidetud avatud juurdepääsuga repositooriumite registritesse Registry of Open Access Repositories (ROAR) ja Open Aire. Selle aasta juunist on EMU DSpace indekseeritud ka andmebaasis AGRIS.

2021. aasta aprillis toimus digitaalarhiivi versiooniuuendus – viidi üle versioonile 6.3. Peale versiooniuuendust ei toiminud täpitähtedega autori ja märksõna otsing, see töö tuli eraldi juurde tellida. Lisaks tellisime ka ORCIDi (Open Researcher and Contributor ID) rakendamise uuringu. ORCID on iga teadlase unikaalne ja püsiv identifikaator, mille abil siduda oma isikuga kogu professionaalne tegevus: teadusasutus, grandid, teadusprojektid, publikatsioonid ja teadusandmed. ORCID tagab, et teadlase töö tulemused on omistatud just talle ning nendele on korrektselt viidatud.

Seoses diplomi-, bakalaureuse- ja magistritööde avalikustamisega digikogus ning teadusandmete, kogude ja konverentsimaterjalide hoiustamisega jätkus muudatuste tegemine andmebaasi struktuuris, sisus, otsisüsteemis ja kasutajaliideses. Seoses Maaülikooli struktuurireformiga ehitasime üles uue struktuuripuu vastavalt 2022. a jaanuaris kehtima hakkavale akadeemilisele struktuurile. Ühtlasi toimus ka tõlkefailide loomine. Hoolduslepingu raames telliti 12 arendust. Teadustöödele ja -andmetele omistame ka DOI-d.

Digitaalarhiivi arendamise eesmärgiks on muuta keskkond järjest kasutajasõbralikumaks ning asjakohasemaks. EMU DSpace'i arenduse teenust ostame tarkvarafirmalt Piksel.

2021. a põhilisemad ja uuemad arendustööd, probleemid ja lahendused:

- DSpace'i logo uuendamine
- Pidev struktuuri, märksõnade, välja tüüpide, keelekoodide korrigeerimine ja ühtlustamine ning OpenAIRE keskkonnaga vastavusse viimine
- Failide üleslaadimise probleemid - mahupiirangute suurendamine
- Uute type'ide (näit. rohelise ülikooli tähistuse) lisamine
- VALORTECH'i (toidu- ja kõrvalsaaduste väärindamise tehnoloogiate ERA õppetooli) artiklite lisamine DSpace'i
- DSpace'i tõlkefailide muutmine
- Uute faililaiendite lisamine
- Tööde kasutuspiirangute lõpu kuvamine kirjes ja töö automaatne avanemine
- Ettevalmistused DSpace'i üleminekuks versioonilt 5.2 versioonile 6.3. (testkeskkonna loomise probleemid)
- EBSCO otsinguportaalide probleemsete käitumiste kaardistamine ja lahenduste väljatöötamine
- RVLi arvete menetlemise üleviimine WebDesktop keskkonda
- Ostuarvete menetlemise uuendused WebDesktopi keskkonnas (riigihangete, lepingute või pakkumiste lisamine)
- Seoses eriolukorraga kõigi teenuste koondamine raamatukogu ühte, esimesse teenindusletti

EMÜ-s on kasutusele võetud plagiaadituvastussüsteem URKUND – ülikoolipoolseks kontaktisikuks oli kuni aprillini Raili Zuba raamatukogust, hiljem Karmen Kalk. Aasta jooksul tegelesime aktiivselt plagiaadituvastussüsteemi ja digitaalarhiivi EMU DSpace liidestusprobleemidega.

Koostöös EBSCO Information Services Inc. oleme loonud maaülikooli kasutajatele omanäolise andmebaaside ühisotsingumootori *EBSCO Discovery Service* (EDS). Tegemist on EBSCO platvormil asuva teenusega, mis koondab kõiki Eesti Maaülikoolile avanevaid andmebaase. Üks otsing tagab kiire ja lihtsa juurdepääsu olemasolevatele täistekstidele, kuvades tulemusi ligi tuhandest liidestatud andmebaasist. Nende hulgas on nii maaülikoolile ostetud kui ka avatud ligipääsuga andmebaasid, samuti e-kataloog ESTER. Aasta jooksul jätkus EDSi edasiarendamine struktuuri, andmete ja visuaali osas.

Andmebaasidesse sisenemine on võrgupõhine ja EMÜ võrgus viibides tunneb enamik andmebaase kasutajad automaatselt ära. Väljaspool ülikooli arvutivõrku oli võimalik siseneda puhverserveriga EMÜ proxy. Eesti Maaülikooli liikmetel on võimalik kasutada VPN teenust

Maaülikoolile litsenseeritud andmebaaside ja sisevõrguteenuste kasutamiseks. Võimalik on kasutada kõiki Eesti Maaülikooli raamatukogu lehel viidatud andmebaase ja e-ajakirju. Nii töötajatel kui tudengitel on võimalik kasutada kõiki Maaülikooli sisevõrgu teenuseid ja failiservereid. VPN asendab täielikult siiani kasutusel olnud Proxy funktsionaalsuse.

2021. aastal osaleti ka e-kataloogi ESTER arendustöodes. Kataloogi ja ühise infosüsteemi haldamise ja arendamise eest Eestis vastutab Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortium ELNET. Kahjuks esines 2021. aastal süsteemi töös mitmeid tõrkeid. Aprilli lõpus oli ootamatu katkestus ESTERi ja ISE Sierra serverite töös, põhjuseks elektririke ühes TÜ IT osakonna serveri ruumis. Raamatukogusüsteemi Sierra töös esines tõsisemaid puudujääke ka augusti lõpust novembri alguseni. Aruandeaastal uuendati ELNET Konsortiumi kataloogimise ja liigitamise töörühmas isikunimede normpealdiste ja kollektiivnimede normpealdiste juhendeid. Vastavalt millele alustati raamatukogus nimenormikirjete koostamisega.

Raamatukogu koduleht on vastavusse viidud Maaülikooli lehega, sellel on samasugune struktuur ja visuaal. See on päringutele orienteeritud kakskeelne kaasaegne veebileht. Sellel aastal jätkus AS Creatoni toel pidev kodulehe arendamine, parandamine ning haldamine. Põhjaliku uuenduskuuri on saanud rubriik TEADLASELE, kus on selged alammenüüd (digitaalarhiiv EMU DSpace, andmete haldamise poliitika, retsensioonide edastamise juhend, avatud juurdepääs, DataCite Eesti, avatud teadus, teadusandmete haldamine, DOI taotlemine, litsentsid ja õigusnormid ning plagiaadituvastussüsteem). Uuendatud on ka lugejaks registreerimise, lõputööde saatmise ja RVL-teenuste (raamatukogudevaheline laenutuse) vormid. Kuna Maaülikoolil on plaanis vahetada veebilehe platvormi ja teenusepakkujat, siis selle tõttu tegelesime ka uue kodulehe vajaduste kaardistamisega.

Nelja ülikooli osalusel on moodustatud DataCite Eesti konsortium, mille abil tagatakse liitunud teadusasutuste liikmeskonna poolt loodud kvaliteetsete teadusressursside laialdane leitavus ja kasutatavus. DataCite Eesti tegevuse põhiraskust kannavad teadusandmete ja erialainfo spetsialistid ülikoolide raamatukogudes. EMÜ esindajaks konsortiumis on Kersti Laupa. Sellel aastast keskenduti enim ülikooli teadlaste nõustamisele ja koolitamisele.

Eesti Maaülikool omab DataCite Eesti konsortiumi liikmena litsentsi DOI omistamiseks nendele teadusandmetele, mida hoiustatakse Eesti Maaülikooli digitaalarhiivis EMU DSpace. Aasta lõpuks olid DOI-d omistatud juba kõigile aasta jooksul kaitstud doktoritöödele ning ajakirjade "Agronomy Research" ja „Agraarteadus“ artiklitele. Lisaks doktoritöödele ja artiklitele on omistatud DOI-d ka muudele objektidele (artiklite lisamaterjalid, joonised, aruanded, raamatud). EMU DSpace'i EMÜ Loodusteaduslike kogude kollektsiooni Hüdroloogilised kogud on lisatud Peipsi järvel kogutud, korrastatud ja vormindatud uurimisandmed. Raamatukogu on lisanud andmekogudele otsitavuse ja tsiteeritavuse parandamiseks metaandmed (nende hulgas ka kasutuslitsents) ja omistanud DOI-d. 2021. aastal omistati 312 DOI-d, kokku juba 1242. Nii me saame panustada oma ülikooli akadeemilise pärandi talletamisse ja kättesaadavaks tegemisse.

Oluline teema on teadustööde ja -andmete säilitamise repositooriumid, nende arendamise vajadus ja võimalused. Eelmisel aastal alustasime selle valdkonna põhjaliku uurimisega. Kohtusime tarkvarateenuse pakkuja ATMIRE esindajaga, kes tutvustas DSpace'i uusi versioone.

Täiesti uueks valdkonnaks raamatukogu töös on teadlaste toetamine andmehaldusplaanide koostamisel. Selle valdkonna aspektide (seadused, standardid, õigused, varundamine, turve jne) ja koostamise tarkvaradega on püüdnud end koolitada Kersti Laupa ja Heli Viira. Nende toel on valminud mitmed EMÜ teadlaste andmehaldusplaanid.

8. aprillil võttis Kersti Laupa Zoomi keskkonnas osa seminarist „Digital Preservation - Managing Publications and Data for future Research“.

7. oktoobril võtsid Kersti Laupa ja Heli Viira osa Eesti Teadusagentuuri poolt korraldatud teadusandmete haldamise teemalisest veebiseminarist „Euroopa horisondis“ (andmehaldusplaanid, repositooriumid).

Jätakuvalt oleme tegelenud raamatukogu teenuste funktsionaalsuse analüüsiga ning püüelnud selle poole, et teenuste pakkumisel oleks kasutaja ja raamatukogu kokkupuude e-teenuste puhul kliendile mugav ja kasutajasõbralik, arvesse võttes kehtestatud piiranguid ja ohutusabinõusid. Lugejate sotsiaalse sidususe suurendamiseks ja raamatukogu tegemiste reklaamimiseks oleme kasutanud ka Facebooki ja Instagrami suhtluskeskkondade võimalusi, postitades sinna uudiseid. Info levitamiseks kasutame ülikooli töötajate, akadeemilise ja üliõpilaste meililistide võimalusi. Visuaalset materjali näitame campuse infokraanidel ja raamatukogus infokioskis. Mitmel kujul teenuste reklaammaterjale säilitame digitaalarhiivi raamatukogu alajaotuses Digivakk.

Raamatukogu infotehnoloogia riist- ja tarkvara hooldus, haldus ja arendus on EMÜ IT-osakonna hooleks. Siiski on keskne IT-teenuste osutamine raamatukogu jaoks liiga aeganõudev ning paljude arendustega, nagu näiteks veebilehe haldamise ja arendamisega, infomaterjalide koostamise ja üleslaadimisega infokraanidele jpm. tegeleme ise. Juba aastaid on jäänud tegemata raamatukogu kaamerate vahetus ja nende liidestamine kesksalvestiga.

Sellel aastal olid märkimisväärsemad kulutused teavikute haldamise süsteemidele EBSCO Discovery (koos arendustega) ja FullText Finder. Uuendasime ka küsitluste koostamise tarkvara QuestionPro ja viitehaldustarkvara RefWorks (Pro Quest) litsentsi.

2022. aastal toimub Eesti Maaülikoolis institutsionaalne akrediteerimine. Ka raamatukogu esindajad olid kaasatud eneseanalüüsi aruande koostamisse. Märtsis uuendasime raamatukogu põhimäärust ja teisi raamatukogu tegevust kajastavaid juhendmaterjale ning dokumente, alustasime eneseanalüüsi koostamist. Võtsime osa ülikoolis korraldatud EKKa institutsionaalse akrediteerimise koolitustest.

28. septembril tegi rektor üleskutse teadusteadustele populaarseerivate artiklite saatmiseks raamatukogule. See aktsioon oli mõeldud ülikooli teadustulemuste nähtavuse ja teadmussiirde parandamiseks, meie ülikooli ja tema vastutusvaldkondade populaarseerimiseks. 2018. aastal olime kogunud eestikeelsed teadusartiklid Eesti Vabariigi 100. juubeliaasta puhul avaldatud väljaandes „100 teadusartiklit eesti keeles“. Kahjuks seekordne üleskutse ei leidnud väga laia kõlapinda ning raamatukogu bibliograafidel tuli suurem osa andmeid ise kokku koguda. Otsitöö tulemusel valmisid viitekogumikud „Eesti Maaülikooli teadlastelt ühiskonnale“ 2019 ja 2020, mis säilitatakse ning tehakse kättesaadavaks võrguväljaandena digitaalarhiivis EMU DSpace.

Jätkasime raamatukogu keskkonna arendamist ning teenuste disainimist turvalisemaks ja lugejasõbralikumaks.

Raamatukogu arendamine on rajatud suures osas koostööle. Koostöö Eesti ja välismaa raamatukogude ning erialaorganisatsioonidega realiseerus esmajoones Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, ELNET Konsortsiumi ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu toimkondade ja töögruppide kaudu. Koostöö sisuks oli avatud juurdepääsu võimaluste tutvustamine Eestis laiemalt, infosüsteemi ESTER ning ühiste andmebaaside (e-kataloog ESTER, Eesti märksõnastik EMS, artiklite andmebaas ISE) arendamine ja elektroonilistele teadusajakirjadele juurdepääsu tagamiseks ühiste kasutuslitsentside ostmine.

Raamatukogu töötajad osalevad ELNET Konsortsiumi, ERÜ jm töörühmades:

Li Seppet – andmebaasi ISE töörühm

Heli Viira – haldurite kogu, avaandmete töörühm, kataloogimise ja märksõnastamise töörühm, ühishangete töörühm

Liivi Kõiv – kataloogimise ja märksõnastamise töörühm

Kersti Laupa – haldurite kogu

Raili Zuba – ühishangete töörühm (I poolaastal)

Karmen Kalk - plagiiaadituvastussüsteemi Urkund töögrupp (II poolaastast alates)

Tiina Sarjas – ERÜ kogude toimikond

Tiina Tohvre – Teadusraamatukogude Nõukogu, raamatud liikuma töögrupp

Kinnitasime ka oma nõusolekut osaleda projektis „Uus raamatukogusüsteem: raamatukoguteenuste ärianalüüs ja teenusedisain.“ Panustame projekti oma raamatukogu teenuste ja protsesside kaardistamisel ja analüüsimisel. Aitame kaasa tuleviku suundade seadmisel nii, et oleks arvestatud meie raamatukogu tüübile oluliste nõuete ja vajadustega. Eesti Maaülikooli raamatukogu esindaja on projektis on Heli Viira.

Traditsioonilisteks koostöövormideks välismaa raamatukogudega on publikatsioonide vahetus, raamatukogudevaheline laenus ning informatsiooniline koostöö. Välissuhtlus on aastatega hoogustunud. Me oleme loonud otsesidemed paljude infokeskuste ja kirjastustega, kellega sellel aastal toimusid kohtumised vaid veebikeskkonnas. Veebiarutelud toimusid Taylor& Francis'e, Elsevieri, Web of Science'i, Veterinary Source database'i, Perlego, EBSCO ja EBSCO EDS'i esindajatega.

EMÜ raamatukogu on AGLINETi (Agricultural Libraries Network) liige 1992. aastast. AGLINET kui koostööl põhinev raamatukogude võrk loodi 1971. a. IAALDi (Rahvusvahelise Põllumajandusspetsialistide Assotsiatsioon) raames ja tänase seisuga on selles 49 liiget. Regulaarne koostöö on toimunud 1995. a. alates. EMÜ raamatukogul on koostööpartneriteks põllumajandusraamatukogud USA-st, Hollandist, Saksamaalt, Kanadast ja Skandinaaviamaadest. Tänu AGLINETi liikmelisusele on EMÜ raamatukogul RVL-teenus tunduvalt odavam. Jätkus koostööprojekt FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) AGRIS/CARIS keskusega. Raamatukogu saab ja säilitab põllumajandusalaseid FAO trükiseid.

6. INIMESED JA SÜNDMUSED

Eesti Maaülikooli raamatukogu põhitegevused jagunevad kahte valdkonda: kogude kujundamine ja teenuste arendamine. Kogude kujundamise valdkonda juhib kogude arendusjuht, kelle vastutusalasse kuuluvad komplekteerimine, kataloogimine, märksõnastamine. Valdonna põhiülesanded on:

- raamatukogu kogude säilitamine, korrastamine ja kättesaadavaks tegemine
- valdkondadevahelise proportsiooni järgimine õppe- ja teadustööks vajalike teavikute hankimisel

- teavikute sisuline avamine liigitamise, märksõnastamise ja kataloogimise kaudu e-kataloogis ESTER
- teavikute raamatukogunduslik vormistamine
- raamatukogule annetatud raamatute ja ajakirjade vastu- ja arvelevõtmine
- Eesti Maaülikooli struktuuriüksustele kuuluvate teavikute kataloogimine e-kataloogi ESTER

Teenuste arendamise valdkonda juhib teenuste arendusjuht, kelle vastutusala märksõnad on e-ressursid, infoteenindus, koolitused, lugejateenindus, suhtekorraldus. Valdonna põhiülesanneteks on:

- lugejate teenindamine ja lugejate andmebaasi haldamine
- lugejate juhendamine infootsingul ja elektronkataloogide kasutamisel
- infootsingute ja andmebaaside e-kursuste läbiviimine
- raamatukogu tutvustamine ja lugejate koolitamine
- teavikute eksemplarikirjete sisestamine, parandamine ja täiendamine
- printimise, skaneerimise ja paljundamise teenuste osutamine
- rühma- ja individuaaltööruumide kasutamise korraldamine
- uudiskirjanduse eksponeerimine
- päringutele vastamine telefoni ja e-posti vahendusel
- kodulehe haldamine
- näituste koostamine ja korraldamine

2021. a lõpul oli raamatukogus 15 töötajat (15 ametikohta), 1 töötaja läks aprillis lapsehoolduspuhkusele.

Raamatukogupersonali haridustase:

- kõrgharidus 9, sh raamatukogunduslik 2
- rakenduskõrgharidus 2
- keskharidus 4, sh raamatukogunduslik 1.

Raamatukogu tegevusi aastal 2021 mõjutasid jätkuvalt Eesti Vabariigi valitsuse poolt kehtestatud koroonaga seotud piirangud. Siiski jätkati planeeritud tegevusi, mis võimaldasid lugejatel kasutada raamatukogu teenuseid. Tuli olla ettevaatlikum, ettemõtlevam, paindlikum ja mõistvam. Rektor oma korraldustes andis ülikooli töö osas üldised juhised. Iga allüksus pidi rakendama vastavalt oma spetsiifikale ja õppetööle vastavaid ohutusnõudeid. Märksõnadeks olid tervis ja paindlikkus.

Kogu töökorraldus eeldas paindlikkust, avatud meelt ja kohanemisvõimet. Reeglid olid kõigile ühesugused: haigena õppetööle ei tohtinud tulla. Raamatukogu jäi piirangute perioodil avatuks, et tagada ligipääs teenustele ja olulisele informatsioonile. Kellel töö võimaldas, töötasid kodukontoris, õppetöö toimus enamjaolt distantsõppes. Esimesel poolaastal oli raamatukogu avatud vaid tööpäeviti 9 – 17. Alles 1. septembrist saime raamatukogu avada tavapäraselt: 9 – 19, laupäeviti 9 – 14.

Päevakohane informatsioon oli kättesaadav raamatukogu ühiskalendris, kuhu sai märkida tööülesandeid, kirja panna oma päevakava ja probleeme, jagada infot. Kõigi igapäevane tööalane teave oli nii kõigile nähtav. Käitumisreeglite ja tööalaste uuenduste ning projektide teavitamiseks andsime välja infolehe „Seda peaks igaüks teadma e MEIE OMA VALGE RAAMAT“.

Töötajate tervise huvides oli pidevas kasutuses nii käte kui ka pindade desinfitseerimiseks tarvilikud vahendid ja kindad. Kasutuses olid kirurgilised maskid.

2021. aastal jätkus pidevalt raamatukogu töö analüüs, et saavutada vähenenud koosseisuga optimaalsed tulemused. Täpse tööjaotuse ja õige logistika korral oli tagatud raamatukogu teenuste kvaliteetne täitmine. Kogude arenduse töötajad, infospetsialistid ja arendusjuhid asendasid vajadusel lugejateenindajaid, sest kvaliteetse lugejateeninduse tagamiseks tuli väga kiiresti reageerida ja asendajad leida. Projektipõhiste meeskondadena töötati nii e-õppe ettevalmistamise, kodulehe uuenduste, virtuaalnäituste ning reklaamide koostamise, DSpace arenduse kui ka ava- ja teadusandmete teemadega. Tööst fondis (korrastamine, ümberpaigutamine, puhastamine) jm vajalikest tegevustest võtsid osa kõik töötajad.

Bibliograafide eestvõttel toimub näituste korraldamine. Koostatakse nii teema- kui isikunäitusi, foto- ja kunstinäitusi, pannakse välja ka rändnäitusi. Näituste koostamiseks tuleb sõlmida kokkuleppeid nii instituutide, teadlaste, kultuuri- ja kunstiinimestega, kui ka näituste valdajatega. Iga näituse korraldamisega kaasneb põhjalik bibliograafiline uuring.

2021. aastal oli raamatukogu ruumides juurdepääsu piirangute tõttu vaid kolm suuremat näitust:

1. Kalli Kalde graafikanäitus „Kindaloits“ (15.01 – 18.03)
2. 1920. - 1930. aastate taluaiamustri otsinguil (EMÜ põllumajandus- ja keskkonnainstituudi keskkonnaplaneerimise- ja maastikukujunduse eriala üliõpilaste projektitööd - 8 taluaita maketti) (11.08 – 07.10)
3. Igavesti nooruslik. Üliõpilaste laulu- ja tantsupidu Gaudeamus (07. – 24.10)

11. novembril alustasime tänavaraamatukogu põhimõttel toimivat aktsiooni „Inglisekeelsed raamatud otsivad lugejat“. Väljahüüdes seisis: Eesti Maaülikooli raamatukogu ja poeriulitele nukrutsema jäänud inglisekeelsed raamatud käivitasid üheskoos trükikirjandust päästva projekti „We are looking for readers / Otsime lugejaid“. Päästame raamatupoes riulile pikemalt seisma jäänud raamatud lõplikust taaskasutusest (paberihundist) ja pakume neid tasuta ja tagastamiskohustuseta meie ülikooli töötajatele ja tudengitele lugemiseks. Valikus on ilukirjandust, elulugusid, filosoofilist ja muud harivat kirjandust. Anname raamatutele võimaluse!

Raamatukogu kui institutsiooni arengule aitab kaasa töötajate täiendõppe soodustamine. Karmen Kalk jätkas õpinguid Tartu Ülikooli Haridusteaduskonna doktorantuuris, 5 töötajale võimaldati täiendada end inglise keele kursustel.

2021. aastal võtsime osa mitmetest koolitustest, seminaridest ja üritustest, enamuses veebi teel:

3. veebruar	EOSC-Nordic FAIRification webinar (Kersti Laupa, Li Seppet)
18. veebruar	Aruteluseminar "Üleriigilise mõjuga projektid", RR (Tiina Tohvre)
5. märts	Teadlaselt teadlasele vaimsest tervisest ja stressijuhtimisest, EMÜ
7. märts	EMÜ kevadseminar-kontsert 2021: Harald Lepisk, Valter Soosalu.
8. märts	Second-EOSC Nordic Policy Workshop: Nordic and Baltic collaboration as EOSC enabler (Kersti Laupa)

16. märts	Virtuaalne mäluasutuste talveseminar "Aasta viirusega – mida me õppisime?" (Kersti Laupa, Heli Viira, Tiina Tohvre)
19. märts	RR infotund e-teenustest ja autoriõigustest (Heli Viira, Li Seppet, Kersti Laupa)
31. märts	RR infoseminar "Üleriigilise mõjuga arendusprojektid" (Heli Viira, Kersti Laupa)
9. aprill	IFLA ARL Webinar Series: Digital Preservation - Managing Publications and Data for future Research (Kersti Laupa)
29. aprill	EOSC-Nordic FAIRification webinar: STEP3 metadata standards (Kersti Laupa, Li Seppet)
05. mai	Veebiseminar "Autoriõiguse küsimused ülikoolis" töötajatele ja doktorantidele (Kersti Laupa, Heli Viira, Li Seppet)
6. mai	RR säilitusalane seminar: Raamatu teekond: loogeldes loojangu poole (Kersti Laupa, Tiina Tohvre)
10. mai	Haldusliidese disain ja raamatukogutöötaja tegevused raamatud liikuma teenuse, RR (Tiina Tohvre)
11. mai	EKKA institutsionaalse akrediteerimise koolitus EMÜs (Tiina Tohvre)
12. mai	Infohommik maaülikoolis - Ravikindlustusest ja tervisekassast
13. mai	Teaduskommunikatsioonist avatud teaduse võtmes, Tartu Ülikooli raamatukogu ja DataCite Eesti (Kersti Laupa, Heli Viira)
13. mai	Koolitus IA eneseanalüüsi koostajatele, EMÜ (Tiina Tohvre)
27. mai	Tulevik on T-kujuline: töö ja kompetentsid 21. sajandi raamatukogus, RR
1. juuni	RR seminar "Ilusamat homset disainides" (Tiina Tohvre)
10. juuni	Avatud juurdepääsuga publitseerimise nõuetest, ETAG (Kersti Laupa, Li Seppet)
14. juuni	Infotund „Minu roll Eesti Maaülikooli kvaliteedisüsteemis" (Tiina Tohvre, Heli Viira)
18. juuni	EMÜ arengusümposium „Teel säästva arengu poole“ (Kersti Laupa, Li Seppet, Heli Viira, Tiina Tohvre, Karin Naruskov)
27. august	EMÜ seminar "Tunnustav juhtimine" (Tiina Tohvre)
6. september	Infotund e-kursuse kvaliteedimärgi taotlemiseks, EMÜ (Karin Naruskov)
9. september	Küberturvalisuse infotund, EMÜ
17.-18. september	Läti raamatukogude külastus (Kersti Laupa, Heli Viira)
22. september	ExLibris RapidILL presentation & demo (Heli Viira, Kersti Laupa)
27. september	EMÜ veebiseminar: Kuidas anda vaimse tervise esmaabi?
22.-23. september	ERÜ kogude toimikond Põhja-Eesti raamatukogudes (Tiina Sarjas)
7. oktoober	ETAG-i veebiseminarite teadusandmete haldamisest „Euroopa horisondis“ ja laiemalt (Kersti Laupa, Heli Viira)
7. oktoober	EOSC-Nordic FAIRification webinar: STEP4 domain specific metadata and repositories (Li Seppet)
15. oktoober	EMÜ distantõppe kogemusseminar. Ettekandja ka Karin Naruskov (Kersti Laupa, Tiina Tohvre)

15. oktoober	EMÜ infoseminar "Investeerimise alused"
21. oktoober	Digital Memory 2021: AI - making cultural heritage smarter? - RR(Kersti Laupa)
29. oktoober	Jaapani kultuuri tutvustav veebiseminar, EMÜ
12. november	EMÜ soolise võrdõiguslikkuse tegevuskava arutelu (Tiina Tohvre)
18. november	FAIRsFAIR Roadshow Meeting (Kersti Laupa, Heli Viira)
19. november	EMÜ koolitus „Mitteverbaalne kommunikatsioon – kuidas dekodeerida kehakeele signaale?“
25. november	End Note & Georg Müller (Karin Naruskov, Karmen Kalk, Kersti Laupa)
26. november	Hiina kultuuri tutvustav seminar, EMÜ
1. - 2. detsember	EMÜ fookusvaldkondlik koostöö seminar (Tiina Tohvre)

Raamatukogu lahtioleku ajal toimusid võimaluse korral infokogunemised, kus tutvustati infotehnoloogilisi uuendusi raamatukogus ja andmebaasis ESTER, uuendusi e-andmebaasides ja digitaalarhiivis. Informatsiooni parema leviku huvides on kasutusele võetud ühiskalender, kuhu märgitakse kõik raamatukogu ja töötajate planeeritavad sündmused (koosolekud, seminarid, komanderingud, töövahetused, tähtpäevad). Vaatamata sellele, et raamatukogu osakonnad on lähestikku ja töötajad lävivad üksteisega pidevalt, on muutunud regulaarseks nii arendusjuhtide nõupidamised kui ka infominutid kõigile töötajatele. See on vajalik paremaks teabe jagamiseks ja arutelude läbiviimiseks. Tööelu elavdamiseks ja kollektiivi ühtsustunde suurendamiseks toimus ka võimaluse piires seltskonnaüritusi, näiteks sügisene lehtede riisumine ja jõulurahu väljakuulutamine ning aasta lõpu pidu. Traditsiooniks on kujunenud töötajate sünnipäevade, jõulude, raamatukogu sünnipäeva ja muude tähtpäevade tähistamised.

7. KOKKUVÕTTEKS

2021. aasta pakkus mitmeid uusi väljakutseid. Suutsime oma töövood ümber korraldada ning muuta töökorraldust, et teenused toimiksid ning nii töötajad kui raamatukogu külastajad oleksid kaitstud. Tõdesime, et suudame keerulistes oludes leida kiiresti lahendusi. Kui varasematel aastatel sai töötatud selle nimel, et ülikool ja lugejad teadvustaksid raamatukogu võimalusi ja vajalikkust, siis 2021. aasta piirangud näitasid eriti selgelt raamatukogu vajalikkust. Keeruline olukord tõi esile e-ressursside vajalikkuse, mis tõestas aasta arendusülesannetes võetud eesmärgi õigsust. 2021. aastal kaasajastati ja täiendati raamatukogu poolt korraldatavaid infopädevuse kursusi - keskenduti rohkem digitaalsetele lahendustele. Raamatukogu tegevuse üks eesmärkidest on toetada avatud teaduse põhimõtteid ning suurendada seeläbi ülikooli nähtavust maailmas. 2021. aasta näitas, et järjest rohkem arvestatakse raamatukogu toetusega selles valdkonnas. Kokkuvõtteks võib nentida, et raamatukogu kollektiiv suutis tänu oma professionaalsusele ja ühtsusele jätkata põhiteenuste pakkumist ning täita oma parimate püüdluste ja oskustega ühiskonna, ülikooli ja lugejate vajadusi.

17.05.2021

Tiina Tohvre
EMÜ raamatukogu juhataja